Elogi de l'ombra

Junichirō Tanizaki

Traducció i epíleg d'Albert Nolla

Angle Editorial
1992-2017

«Una obra mestra que elogia una estètica que corre el risc de perdre's, un assaig que no es pot ignorar si es vol entendre l'art japonès.» — Nicola di Padova, *Llegir en cas d'incendi*

«El sentit últim del tractat és exalçar la bellesa que emergeix del joc de clarobscurs.» — Pere Guixà, *El País*

«El llibre està escrit amb una prosa deliciosa i aparentment fàcil i lleugera [...]. La traducció és magnífica. En resum, una petita joia [...] que ningú no s'hauria de perdre.» — Elsa Álvarez, *La síndrome de Stendhal*

«Entre autobiogràfic i estètic, reivindica l'essència japonesa en la seva arquitectura clàssica, en el joc d'ombres i la nuesa de les cases.» — Damià Alou

«Aquest és un dels assaigs més bells que conec. [...] En menys de cent pàgines reuneix totes les virtuts ideals del gènere: audàcia de pensament, síntesi expressiva, capacitat d'evocació...» — *Un Libro al Día*

«La simple descripció d'allò que conforma l'estètica japonesa ja és poesia pura, poesia de l'essencial.» — Teresa Costa-Gramunt

Elogi de l'ombra

Angle 25
8

Títol original: *In' ei raisan*

Copyright © 1933, 1934, els hereus de Junichirō Tanizaki
© Junichirō Tanizaki, pel text

© Albert Nolla, per la traducció del japonès

© Mark Aplet (Shutterstock), per la imatge de contraportada

© 9 Grup Editorial, per l'edició
Angle Editorial
Muntaner, 200, àtic 8a
08036 Barcelona
www.angleeditorial.com
angle@angleeditorial.com

Disseny gràfic de la col·lecció: J. Mauricio Restrepo

Primera edició en la col·lecció El Far: setembre de 2006
Primera edició en la col·lecció Angle 25: novembre de 2017
ISBN: 978-84-15307-83-9
DL B 24459-2017
Imprès a Romanyà Valls

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre,
ni la incorporació a un sistema informàtic,
ni la transmissió en cap forma ni per cap mitjà,
sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes,
sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

Elogi de l'ombra

Junichirō Tanizaki

Traducció d'Albert Nolla

25 1992-2017 Angle Editorial

Avui dia, els amants de l'arquitectura que es vulguin construir una casa en un estil purament japonès han de dedicar molts esforços a la instal·lació de l'electricitat, del gas i de l'aigua, i fins i tot aquells que no hagin passat per l'experiència de fer-se una casa s'adonaran, només d'entrar en una casa de te, en un restaurant o en un hostal, de l'enginy que es necessita per integrar aquestes instal·lacions modernes a les habitacions d'estil japonès. Deixant de banda els mestres de la cerimònia del te, que es poden permetre viure d'esquena als avenços de la civilització científica i fer-se una cabana al camp, en un lloc ben remot, els qui estan al capdavant d'una família i viuen a la ciutat no poden prescindir d'elements necessaris per a la vida moderna com són la calefacció, la llum elèc-

trica i els sanitaris amb l'excusa que volen tenir una casa d'estil japonès. Si són perfeccionistes es preocuparan pel lloc on han d'instal·lar el telèfon i miraran de posar-lo en un sotaescala o en un racó del passadís, allà on trobin que fa menys lleig. A més a més, colgaran els cables al jardí, amagaran els interruptors dins els armaris o darrere les prestatgeries i faran passar els fils per darrere els paravents, fins al punt que tants esforços potser els produiran la sensació que tot plegat és massa forçat i artificial. De fet, si ja estem tan acostumats a veure llums elèctrics potser és més senzill i més natural deixar la bombeta nua sota una pantalla de vidre lletosa que no pas fer mans i mànigues per camuflar-la. A vegades, tot contemplant un paisatge rural des de la finestra d'un tren nocturn, he vist brillar la llum d'una bombeta amb una d'aquestes pantalles primes i passades de moda darrere els shōji[1] d'una casa amb el sostre de palla, i fins i tot m'ha semblat elegant. Ara bé, els ventiladors, tant pel soroll que fan com per la forma que tenen, no s'adapten gens a les habitacions d'estil japonès. En una casa normal, si no

t'agraden en pots prescindir fàcilment, però si es tracta d'un establiment que ha d'acollir clients a l'estiu no pot prevaldre només el gust del propietari. L'amo del restaurant Kairakuen, que a més de ser amic meu és un gran entès en arquitectura, no suporta els ventiladors i durant molts anys es va negar a posar-ne a les sales del restaurant, però al final va haver de cedir a causa de les queixes que cada estiu rebia dels clients. Jo mateix, que fa uns quants anys em vaig desdinerar per fer-me una casa, em vaig trobar en una situació semblant: com que em vaig voler preocupar fins i tot de les instal·lacions i dels accessoris més petits, vaig topar amb diverses dificultats. Per exemple, no volia posar vidre als shōji, però fer-los només de paper comportava problemes d'il·luminació i de seguretat. Així, vaig optar per fer-los de paper per la part de dins i de vidre per la part de fora. Per fer-ho vaig haver d'encarregar un doble marc fet a mida, amb l'encariment consegüent, i el resultat va ser que vistos des de fora semblaven un simple tancament de vidre, mentre que des de dins no tenien la suavitat ni la blanesa dels

shōji de veritat per culpa del vidre que hi havia a l'altra banda. Va quedar tan malament que me'n vaig penedir i vaig arribar a la conclusió que m'hauria hagut de conformar amb uns tancaments de vidre ben senzills. Ja se sap que quan aquestes coses els passen als altres ens en riem, però quan ens passen a nosaltres no parem fins que no ho hem provat tot. Pel que fa a la il·luminació, últimament s'han començat a comercialitzar aparells en forma de llàntia, de fanalet o de canelobre que s'integren més fàcilment a les habitacions japoneses, però com que no m'agraden vaig buscar llums de petroli, llantions i gresols per les botigues d'antiguitats i hi vaig afegir les bombetes. Però el que em va portar més maldecaps va ser la calefacció. De tots els aparells que es podrien definir com a «estufa» no n'hi ha ni un que quedi bé en una habitació japonesa. Les estufes de gas fan un zum-zum terrible i, si no hi ha un tub per a la ventilació, de seguida fan venir mal de cap. En aquest sentit, les estufes elèctriques serien ideals, però passa que també són molt lletges. Una altra solució hauria estat instal·lar radia-

dors com els dels trens sota els prestatges, però el fet de no veure la vermellor del foc hauria fet que es perdés la sensació de ser a l'hivern i el caliu familiar se n'hauria ressentit. Així, després de rumiar-hi molt, em vaig fer una gran llar de foc com les que hi ha a les cases de pagès i al mig hi vaig posar una estufa elèctrica, que va bé tant per fer bullir aigua com per escalfar la sala i que, deixant de banda el preu, des del punt de vista de l'estètica es pot considerar un encert. Un cop solucionada la qüestió de la calefacció, em vaig trobar amb els problemes que em plantejaven la sala de bany i el lavabo. L'amo del Kairakuen no va voler posar rajoles als banys dels clients i els va fer tots de fusta, tot i que les rajoles són molt més pràctiques i molt més barates. Però quan el sostre, els pilars i els revestiments són de fusta japonesa de bona qualitat, fer la resta amb un material tan estrident com les rajoles és espatllar la bellesa del conjunt. Mentre la casa encara és nova potser no es veu tan malament, però quan amb el temps les planxes i els pilars comencen a adquirir la textura típica de la fusta, tenir unes rajoles

blanques i llampants és, tal com diu el refrany, com empeltar la fusta amb bambú. Així, doncs, a la sala de bany vaig poder sacrificar els aspectes pràctics per mantenir el bon gust. A l'hora de fer el lavabo, però, se'm van plantejar problemes més difícils de solucionar.

* * *

Sempre que vaig a algun temple de Kyoto o de Nara i m'indiquen on són els lavabos –construïts a l'antiga i mig a les fosques però sempre impecablement nets–, aprecio el valor de l'arquitectura japonesa. Les sales de te són espais molt bonics, però considero que el que realment està pensat per donar repòs a l'esperit són els lavabos japonesos. Sempre estan separats de l'edifici principal, situats a l'ombra d'un jardinet que desprèn olor de verdor i de molsa, i la sensació que tens quan hi arribes, després de travessar un passadís, ajupit en la penombra, absort en les cabòries enmig de la pàl·lida llum dels *shōji*, o bé contemplant el jardí que es veu per la finestra, és indescriptible. Pel que